

Kremnickí Freiseisenovci ako zamestnanci banskej a mincovej komory

Daniel Haas Kianička

Už zakladateľ kremnickej vetvy rodiny **Juraj Freiseisen** (1540 – 1603) zastával dôležité posty v banskej administratíve. Najprv 28 rokov pracoval pri baniach v Raurise a Gasteine v Korutánsku. Z prepúšťacej listiny, ktorú vydal salzburský banksý sudca Josef Neissl pre Juraja Freiseisena odchádzajúceho do Uhorska, vyplýva, že sa Juraj zamestnal pri baniach ako 17-ročný v roku 1557.¹ Iste začínal na niektorom z nižších postov, postupne sa však prepracoval až na správcu a účtovníka Lenntnerovského bankského podniku (*Lenntner Handel*). V oboch funkciách pôsobil 16 rokov, teda medzi rokmi 1569 – 1585. Písomne to pri odchode Juraja do Kremnice potvrdil predák spomenutého bankského podniku Christoph Weitmoser.² Je zaujímavé, že Juraj sa v Uhorsku zdržiaval už v roku 1575. Christophor Veinmaller z Vintschburgu a Ramseidenu v Tirolsku dosvedčil listinou, že Juraj odišiel v uvedenom roku do Uhorska, aby tam pôsobil v *cisárskych službách*.³ Zrejme však išlo len o krátkodobý pobyt, pretože v neskorších rokoch pracoval Juraj opäť v Raurise. Dôvodom, prečo sa vrátil, mohlo byť viac. Buď tam plnil nejakú konkrétnu úlohu, po ktorej splnení sa vrátil domov alebo sa mu nepodarilo presadiť a získať trvalejší pracovný kontrakt.

Do Kremnice odišiel Juraj s rodinou definitívne v roku 1585, a to z toho dôvodu, že mu tam bol ponúknutý lukratívny post a vyšší plat. Zatiaľ čo v Raurise a Gasteine zarábala 200 zlatých ročne⁴, v Kremnici na poste správcu erárneho bankského podniku, tzv. Goldkunsthandlungu (GKH), to bolo 300 zlatých za rok. Do uvedenej funkcie bol ustanovený dekrétom cisára Rudolfa II. z 13. septembra 1585.⁵ Pri menovaní sa prihliadalo na jeho *počestnosť a šikovnosť*. Z dekrétu sa čo-to dozvedáme aj o Jurajovej pracovnej náplni. K jeho konkrétnym povinnostiam patrilo dozeranie na baníkov (šafárov), hutníkov a ostatných robotníkov pri ťahaní. Nadriadenou inštitúciou mu bol úrad kremnického komorského podgrófa, ktorého mal vo všetkom rešpektovať. Týždenne, resp. podľa potreby musel osobne ťahať do bankských prevádzok. Mal viesť riadnu evidenciu jednotlivých pracovných skupín (*Küren*) a podrobovať ju skúškam a zároveň na uvedené skupiny dozerať. Pracovné úlohy mal prejednávať priamo s baníkmi a hutníkmi, a to s vedomím komorského podgrófa. Pri plnení pracovných úloh bol povinný dodržiavať ustanovenia bankského poriadku a mal sa usilovať o to, aby boli dobývané čo najkvalitnejšie zlaté žily, pričom kov bolo potrebné riadne odovzdávať do stúp a mlynov.

O tom, že Jurajove pracovné úlohy mávali často charakter celoštátneho významu, vypovedá napríklad list Dolnorakúskej rady z 13. apríla 1592, ktorý bol adresovaný Jurajovi Freiseisenovi ako kremnickému bankskému správcovi a jeho kolegom – pokladníkovi, účtovníkovi a hlavnému vardajnovi mincovne. Rada písomne požiadala menovaných o získanie finančných prostriedkov z príjmov bankských prevádzok na financovanie vojenských akcií.⁶

Situácia v kremnickom baníctve v čase príchodu Juraja Freiseisena bola zložitá. V roku 1533 bol na sanáciu bankských prevádzok zriadený erárny banksý podnik (*Goldkunsthandlung*), ktorý odkúpil väčšinu neprosperujúcich súkromných spoločností.

¹ Múzeum Sopron, fond Freiseisen-hagyaték /Pozostalosť rodiny Freiseisen/ (ďalej Freiseisen-hagyaték), Memorabilia Familiae Freiseisen (ďalej Memorabilia), Fasc. I. Nro. 7 (v zošite sú prepisy a registry písomností týkajúcich sa rodiny Freiseisen od 16. do 19. storočia).

² Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. I. Nro. 1.

³ Štátny archív Banská Bystrica – pobočka Kremnica (ďalej ŠA Kremnica), fond Archív rodiny Freiseisen, Súpis písomností rodiny Freiseisen nachádzajúcich sa v úschove u Krištofa Kristiána Freiseisena z roku 1765 (ďalej Súpis písomností rodiny Freiseisen z roku 1765).

⁴ Tamže.

⁵ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. I. Nro. 5.

⁶ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. I. Nro. 8.

Koncentráciou ťažby v rukách štátu, spojenou so zvýšenými investíciami, sa v rokoch 1550 – 1578 podarilo dosiahnuť zisky. Potom však došlo k opätovnému regresu. Úlohou vedenia kremnického erárneho podniku na čele s Jurajom Freiseisenom bolo zabrániť ďalšiemu úpadku. Vďaka prevádzke dedičných štôlní sa podarilo otvárať nové zlaté žily vo väčšej hĺbke. Prosperita však nebola trvalá, problémy mal pri ťažbe štát i súkromní ťažiar. ⁷

O tom, aké mal Juraj Freiseisen vzdelanie, možno vysloviť iba hypotézy. Určite neabsolvoval univerzitné štúdiá. Je však veľmi pravdepodobné, že mal úplné stredoškolské vzdelanie, ktoré mu poskytlo znalosti písania, čítania, počítania, ako i základné filozofické poznatky. Vedomosti z oblasti baníctva musel Juraj získať výlučne praxou (odborné technické školstvo totiž v tom čase neexistovalo), respektíve štúdiom odbornej literatúry. Súpis jeho pozostalosti z roku 1603 dokazuje, že vlastnil viacero základných baníckych diel (od Georga Agricolu či Lazara Erckera).⁸ V Kremnici musel Juraj plniť, ako bolo naznačené, náročné, často ťažko splniteľné úlohy. To, že odišiel z Raurisu, však nemusel ľutovať. Po dobe rozkvetu zažilo totiž tamojšie baníctvo po roku 1558 takisto obdobie úpadku. Od roku 1616 došlo v Raurise, rovnako ako tomu bolo o niečo skôr v Kremnici, k postupnému odkupovaniu súkromných baní štátom.⁹ Navyše, v Kremnici mali Juraj a jeho rodina vyššie príjmy, za pomoci ktorých si mohli dovoliť žiť na slušnej spoločenskej úrovni. Nezanedbateľným faktorom bolo iste aj spoločenské uznanie, ktoré Jurajovi poskytovalo zastávanie vysokého postu správcu kremnického štátneho banského podniku. So spoločenským postavením súviselo rovnako získanie (dedičného) šľachtictva, ktoré Jurajovi Freiseisenovi za verné služby udelil panovník Maximilián II. v roku 1569.¹⁰ Juraj v rámci baníctva nielen zastával oficiálny úradný post, ale ako súkromná osoba v banskom priemysle aj podnikal. Značnou čiastkou prispel na vybudovanie a prevádzku bane Lamista. Vieme o tom vďaka správam Philippa Lerchsaimera (1592) a Daniela Gössela (1602) o prevádzke podniku. Druhá zo správ je datovaná v Banskej Bystrici, preto nie je vylúčené, že sa baňa nachádzala niekde v okolí tohto mesta.¹¹

Povolaniam v banskom priemysle sa z dvoch Jurajových synov venoval starší, **Krištof Kristián (I.) Freiseisen** (* 1583 – 1643). Najskôr zastával post decimátora (výbercu desiatkov) v oblasti banskobystrických banských prevádzok. Po otcovej smrti prevzal po ňom úrad správcu kremnického Goldkunsthandlungu (v prameni ako *Camerae Praefectus*).¹² Túto hodnosť zastával až do svojej smrti. Po nej v rokoch 1647 a 1650 vznikli vyúčtovania komory týkajúce sa jeho činnosti na poste správcu erárneho banského podniku.¹³ Doklad o tom, že Krištof Kristián zastával tento post, je k dispozícii aj z roku 1636. Tituluje sa tak v kúpnopredajnej zmluve na dom stojaci na námestí v Kremnici, ktorý kúpil za 1300 zlatých.¹⁴

Tak ako Juraj aj jeho syn Krištof Kristián súkromne podnikal v baníctve. Bol rovnako ťažiarom pri bani Lamista, ako o tom svedčia jeho dva listy z rokov 1614 a 1617 adresované

⁷ FINKA, Oliver. *Zlatá Kremnica – tisícročná história baníctva*. Martin : Neografia, 1995, s. 13 a 14.

⁸ Spomínajú sa v ňom napríklad dve základné dobové diela z oblasti baníctva – banská kniha Georga Agricolu a banská kniha Lazara Erckera. Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Inventár pozostalosti Juraja Freiseisena z roku 1603, bez čísla.

⁹ GRUBER, Fritz. *Das Raurisertal – Gold & Silber Bergbaugeschichte*. Rauris : Marktgemeinde Rauris, 2004, s. 114 a 130.

¹⁰ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. I. Nro. 3.

¹¹ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. I. Nro. 11 a 16.

¹² Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, na konci zošitu priviazaný rodom rodiny.

¹³ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. II. Nro. 27 a Fasc. IV. Nro. 38.

¹⁴ LEHOTSKÁ, Daniela. *Topografia mesta Kremnice v 16. a v 1. polovici 17. storočia* : diplomová práca. Bratislava : Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave – Katedra československých dejín a archívniectva, 1975, s. 57.

Jurajovi Fleischovi von Lerchenberg, cisárskemu radcovi, kremnickému komorskému podgrófovi a zároveň Krištofomvnu bratrancovi (*Vetter*). Obsahom listov boli správy o hospodárení v uvedenom banskom diele.¹⁵ Časom však baňa zrejme prestala prosperovať. Poukazuje na to Krištofova žiadosť panovníkovi Ferdinandovi III., prostredníctvom ktorej žiadal o možnosť o opätovné prevzatie Lamisty do svojej správy a o odpustenie dlhu kráľovskej komore vo výške 726 zlatých a 19 denárov.¹⁶

Krištof Kristián (I.) mal rovnako ako jeho otec dvoch synov. Jeden z nich zdedil po otcovi obe mená a bol pokrstený ako **Krištof Kristián (II.) Freiseisen** († 1657), druhý sa volal Žigmund (I.). Krištof Kristián II. pokračoval v rodinnej tradícii. Spočiatku zastával hodnosť správcu banskej spoločnosti štôlne Prenner (*Fodinæ Prennerstollnensis Praefectus*)¹⁷, po otcovej smrti prevzal vedenie erárneho podniku Goldkunsthdlgung.¹⁸

Z manželstva Krištofa Kristiána II. vzišli traja synovia – Krištof Kristián III., Virgil a Ferdinand. Prvý z nich, **Krištof Kristián III. Freiseisen** († 1709) sa takisto venoval baníctvu. Doklad z roku 1708 hovorí o tom, že celý rok zastával vakantný post kremnického banského majstra.¹⁹ **Virgil Freiseisen** († po roku 1712) sa stal správcom Rothovho ťažiarstva, resp. spájajúcich sa Banských závodov mesta Kremnice, Rothovho a Rafflovho ťažiarstva. Doložený je v tejto funkcii v rokoch 1685, 1694, 1712 a 1727. V roku 1685 ho tak tituluje v liste jeho švager Ján Jakub Sartorius z Banskej Štiavnice, v roku 1694 v liste jeho sestra Anna Katarína a v roku 1727 v liste jeho dcéra Alžbeta. V roku 1712 sa v rovnakej funkcii uvádza v mestských písomnostiach.²⁰ Okrem banského správcu pôsobil Virgil aj ako banksý sudca (*Iudex Montanus*). V roku 1691 ho pozvala písomne do Liptovského Jána rodina Szentivániovcov, aby ako banksý sudca vyriešil nedokončený banksý spor.²¹

Z Virgilových synov bol bankským úradníkom **Tomáš Leopold Freiseisen** (18. storočie). Žil v Banskej Štiavnici, kde pracoval ako správca hofenských baní (*Præfectus Fodinæ Hoffensis*).²²

Krištof Kristián II. Freiseisen († 1657) mal, ako bolo spomenuté, brata Žigmunda (I.) († 1657). Ten po sebe zanechal dvoch synov – Jána Juraja (I.) Freiseisena a **Žigmunda (II.) Freiseisena** (1651 – 1720), ktorý ako prvý z rodiny pracoval v Kremnici výlučne v mincovni. V roku 1691 je doložený ako minciarsky skúšač, a to v zmluve, prostredníctvom ktorej kúpil dom na kremnickom námestí za 1100 zlatých.²³ V roku 1710 dosiahol v mincovni hodnosť taviča drahých kovov.²⁴

Syn Žigmunda II. **Ján Juraj (II.) Freiseisen** (koniec 17. a 18. storočie) študoval v Ožďanoch na evanjelickej škole. Vieme o tom vďaka listu, ktorý mu do Ožďian adresoval v roku 1700 Juraj Lyci z Kremnice.²⁵ Čo sa týka profesie, Ján Juraj rovnako pracoval v kremnickej mincovni s drahými kovmi. Na rozdiel od otca však bol spočiatku prepaľovačom striebra (*Silberbrenner*), neskôr takisto dosiahol hodnosť taviča zlata. Jánov

¹⁵ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. II. Nro. 2 a 3.

¹⁶ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. II. Nro. 4.

¹⁷ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, na konci zošitu priviazaný rodostrom rodiny.

¹⁸ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. IV. Nro. 38.

¹⁹ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. V. Nro. 29.

²⁰ Súkromný archív MUDr. Jána Luczyho z Košíc, Výpisy z protokolov týkajúcich sa volieb do vnútornej a vonkajšej mestskej rady; Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. III. Nro. 23 a 41, IV. Nro. 18 a na konci zošitu priviazaný rodostrom rodiny.

²¹ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. III. Nro. 30.

²² Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, na konci zošitu priviazaný rodostrom rodiny.

²³ MATUNÁK, Michal. *Z dejín slobodného a hlavného banského mesta Kremnice*. Kremnica : Mesto Kremnica, 1928, s. 196.

²⁴ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, na konci zošitu priviazaný rodostrom rodiny; Štátny archív Banská Bystrica, fond matrík, Matrika narodených, sobášených a zomrelých pri kostole sv. Kataríny 1674 – 1721 (mikrofilm č. 187), s. 98.

²⁵ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. IV. Nro. 4.

Jurajov brat **František Michal Freiseisen** (* 1690) prevzal od neho funkciu hlavného taviča zlata (*Obergolteinlöser*).²⁶ Zo začiatku zastával post iba *in provisorio*. Dekrétom z roku 1751 bol do funkcie menovaný definitívne, pričom mu bol ponechaný plat 234 zlatých ročne. Zároveň dostával 2 zlaté a 30 grajciarov na písárske potreby a 100 zlatých za robenie taviacich skúšok (*Proben Geld-Accidens*).²⁷

Ján Juraj II. Freiseisen mal piatich synov, z ktorých **Žigmund (III.) Freiseisen** (18. storočie) je v roku 1723 doložený ako kráľovský lesník (*Sylvarum obequitator*) v Kremnici. Správa komorských lesov úzko súvisela s baníctvom. Tie totiž boli pre bane zdrojom dodávok dreveného uhlia a dreva na výstuže a výrobu rôznych technologických zariadení. Lesníkom bol aj Žigmundov brat **Ignác Bernard Freiseisen** († 1776), ktorý zároveň zastával hodnosť príseďiaceho banského súdu.²⁸

Zo synov spomenutého Františka Michala pôsobili ako úradníci kremnickej komory **Ján Žigmund Freiseisen** (* 1722), ktorý bol prepaľovačom zlata (*Eingoltbrenner*) a **Juraj Freiseisen** (1736 – 1805), ktorý pôsobil v mincovni ako tavič zlata.²⁹ Veľa o jeho pracovnej kariére sa dozvedáme zo súpisu zamestnancov kremnickej mincovne z roku 1769 a z jeho žiadosti z roku 1800 adresovanej Hlavnému komorskogrófskemu úradu v Banskej Štiavnici, v ktorej žiadal aby bolo po ňom miesto taviča pridelené jeho synovi.³⁰ V žiadosti sa uvádza, že Juraj pracoval od roku 1753 ako adjunkt taviča zlata a od roku 1763 ako riadny tavič zlata. V menovacom dekréte mu bol priznaný plat 234 zlatých ročne.³¹ Zaujímavé údaje o Jurajovom pracovnom i súkromnom živote obsahuje uvedený súpis z roku 1769. V tom čase pôsobil v kráľovských službách šestnásť rok. Z toho 3 roky pracoval bezodplatne ako pomocník adjunkta taviča zlata, 7 rokov ako platený adjunkt a 6 rokov ako tavič zlata, pričom sa konštatuje, že svoje povolanie vykonával *so zručnosťou*. I keď neabsolvoval žiadne špeciálne štúdium, vedel písať a počítať. Ročne zarábal 334 zlatých. Okrem toho ako člen mestskej volenej obce dostával 9 zlatých a 11 grajciarov. Bol ženatý a v uvedenom roku mal 7-ročnú dcéru a dvoch chlapcov, päť- a trojročného. Čo sa týka vierovyznania, bol katolíkom.³² Vráťme sa však ešte k žiadosti z roku 1800. Aby ju Hlavný komorskogrófsky úrad mohol lepšie posúdiť, vyzval Juraja, aby zosumarizoval prínos Freiseisenovcov pre banský erár, zvlášť mal uviesť, kto z rodiny zastával post taviča zlata. Juraj v odpovedi uviedol, že príslušníci rodiny Freiseisen slúžia eráru v Kremnici od roku 1585, kedy do mesta prišiel Juraj Freiseisen, správca GKH. Od Žigmunda (II.) (1651 – 1720) zastávali členovia rodiny v rade za sebou posty tavičov zlata v mincovni. Po Žigmundovi sa stal tavičom jeho syn Ján Juraj, po ňom jeho brat František Michal a napokon po ňom jeho syn Juraj. To, že Freiseisenovci zastávali vysoké posty v banskej správe, bolo podľa Juraja dôsledkom nielen tradície, ale aj zásluh. Ako príklad uvádza objavenie chemickej látky jeho starým otcom Žigmundom (II.), za pomoci ktorej sa novým spôsobom legovalo (*legua/Krönung*) zlato, po čom mávali razené mincie plňšiu farbu. Chemikália je v texte označená ako arkánium, teda tajomná látka. Kvôli tajomstvu jej výroby bol dokonca Žigmund uväznený rákociovskými

²⁶ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. IV. Nro. 38 a na konci zošitu priviazaný rodostrom rodiny.

²⁷ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. IV. Nro. 34.

²⁸ MATUNÁK, Michal: Z dejín slobodného a hlavného banského mesta Kremnice, s. 148; Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, na konci zošitu priviazaný rodostrom rodiny.

²⁹ Štátny archív Banská Bystrica, fond matrík, Matrika narodených pri farnosti kostola Panny Márie 1720 – 1806 (mikrofilm č. 188, vol. n. 725), s. 16 a 125; Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia Familiae Freiseisen, Fasc. V. Nro. 29 a na konci zošitu priviazaný rodostrom rodiny.

³⁰ Archív Mincovne Kremnica, š. p., fond Spisový materiál mincovne 1710 – 1950, škatuľa 23, fascikel III, 6. 3. 1769; Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. IV. Nro. 37 a 38.

³¹ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. IV. Nro. 35.

³² Archív Mincovne Kremnica, š. p., fond Spisový materiál mincovne 1710 – 1950, škatuľa 23, fascikel III, 6. 3. 1769.

poľstalcami vo Svätom Kríži (dnes Žiar nad Hronom) a bol mu nimi vyrabovaný celý majetok. O sebe Juraj v žiadosti píše, že slúži eráru *verne* už 47 rokov, čo sa podpísalo aj na jeho zdraví – trpel na vodnatieľku. Hodlal preto odísť na odpočinok, no miesto taviča plánoval zabezpečiť svojmu synovi Karolovi. V žiadosti ho prezentuje ako absolventa Banskej akadémie (*BergCollegium*) v Banskej Štiavnici (1797), ktorý posledné tri roky praxoval pri baniach a stupách v Kremnici. Posledný rok bol zároveň aj verbovacím dôstojníkom pre banskú komoru. Bez nároku na plat zverboval do armády 47 regrútov, pričom ho musel finančne významne podporovať jeho otec. Na záver žiadosti Juraj píše, že Freiseisenovci sa vyznamenali pri riešení nielen komorských, ale aj civilných a vojenských záležitostí. Jeho starší syn Anton dokonca položil život za kráľovstvo, keď v roku 1793 padol ako poddôstojník vo vojne proti Francúzsku pri belgickom Loevene (Leuvene/Louvaine).

Napriek tomu, že sa Juraj usiloval zabezpečiť pre svojho syna, kršteného ako **Karol Boromejský Freiseisen** (* 1770), miesto taviča zlata, ten miesto napokon zrejme nezískal. V iných prameňoch sa totiž uvádza ako komorský lesník (1825).³³

Zo synov Jána Žigmunda Freiseisena (* 1722), brata Juraja Freiseisena (1736 – 1805), sa v práci pri kremnickej komore angažoval iba jeden. Volal sa **Jozef Ján Nepomuk Freiseisen** (* 1757 – 1816) a bol odľučovačom zlata.³⁴

Vráťme sa však o niečo späť k bratovi Žigmunda II. Freiseisena (1651 – 1720) **Jánovi Jurajovi (I.) Freiseisenovi** (1651 – 1716). Aj on pracoval pri kremnickej kráľovskej komore, a to ako pokladník (*perceptor/Einnehmer*) a zároveň správca erárneho Goldkunsthändlungu. Do funkcie pokladníka bol menovaný dekrétom z roku 1703, pričom mu bol ponechaný aj úrad správcu GKH. Za vykonávanie oboch zamestnaní mu patrilo príslušný plat aj s právom na výčap piva.³⁵ Ján Juraj zastával úrady aj v neľahkých časoch stavovského povstania Františka II. Rákociho. Vtedajší administrátor banských miest Ján Godfried von Hellenbach sa v roku 1707 obrátil písomne na Jána Juraja a účtovníka komory Jozefa Sauerweina, aby vyšetrili podozrenie, že sa niektorí komorskí úradníci hlásia viac k cisárovi ako k Rákocimu.³⁶ Za jeho zásluhy i verné služby jeho predkov, a to i v *ťažkých časoch*, bol Jánovi Jurajovi na vlastnú žiadosť udelený cisárom Karolom VI. v roku 1715 titul cisárskeho radcu. V menovacom dekréte sa uvádza, že Freiseisenovci slúžia eráru už 147 rokov.³⁷ Pravdepodobne sa uvedené roky počítali od nástupu Juraja Freiseisena (1540 – 1603) do funkcie účtovníka a banského správcu v korutánskom Raurise a Gasteine.

Ján Juraj I. zanechal po sebe troch synov, z ktorých sa všetci venovali banskému povolaniu. **František Anton Freiseisen** (* 1693) bol správcom (*Curator*) kráľovských baní v Kremnici a **Ján Benedikt Freiseisen** (* 1697) banským majstrom v Sedmohradsku.³⁸ Aké presne bolo povolanie tretieho syna, **Karola Jozefa Freiseisena** (* 1706), nie je známe, rozhodne však mal vzdelanie z oblasti baníctva. V roku 1732 je doložený ako banský expektant v stredoslovenskej banskej oblasti. Ako čakateľ na úrad bol s ostatnými expektantmi školený v banských vedách. Táto školiaca prax napokon vyústila v roku 1735 do založenia Baníckej školy v Banskej Štiavnici. Karol Jozef sa pri sobášii v roku 1725 označuje ako Waldbürger, čo znamená, že bol ťažiarom podnikajúcim v baníctve.³⁹ Karol Jozef mal

³³ Matrika narodených pri farnosti kostola Panny Márie 1720 – 1806 (mikrofilm č. 188, vol. n. 725), s. 542; Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia Familiae Freiseisen, Fasc. V. Nro. 29 a na konci zošitu priviazaný rodom rodiny.

³⁴ Štátny archív Banská Bystrica, fond matrík, Matrika sobášených pri farnosti kostola Panny Márie 1720 – 1851 (mikrofilm č. 190, vol. n. 733), s. 262; Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. V. Nro. 29.

³⁵ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. IV, littera A.

³⁶ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. IV., littera a.

³⁷ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. IV, littera B.

³⁸ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, na konci zošitu priviazaný rodom rodiny.

³⁹ KAMENICKÝ, Miroslav. *Banícke školstvo na Slovensku do založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Bratislava : Slovak Academic Press, 2006, s. 33 a 106; Štátny archív Banská Bystrica, fond matrík, Matrika

syna Karola Jozefa Andreja (* 1725), ktorého syn **Ignác Freiseisen** (* 1758) bol povolaním pomocný banský dozorca (*Kratzenfüler*) a neskôr riadny banský dozorca (*Hutman*).⁴⁰

Ako bolo vyššie uvedené, Krištof Kristián II. Freiseisen († 1657), syn Krištofa Kristiána I. a vnuk Juraja Freiseisena, zakladateľa kremnickej vetvy rodiny, mal troch synov – Virgila, Krištofa Kristiána III. a Ferdinanda. Z nich je banícke povolanie doložené u prvých dvoch, o čom už takisto bola reč. Krištof Kristián III. mal syna **Krištofa Kristiána IV. Freiseisena** († 1747), ktorý pôsobil v kremnickej mincovni, kde bol zamestnaný ako odlučovač.⁴¹ O jeho synovi **Ferdinandovi Freiseisenovi** († 1763) vieme, že bol cisársko-kráľovským úradníkom (*adjutantius*).⁴² Ferdinandov brat **Krištof Kristián (V.) Freiseisen** (1703 – 1771) bol síce povolaním obchodník⁴³, v banskom priemysle sa však realizoval ako podnikateľ. Pri delení jeho pozostalosti v roku 1771 sa označuje nielen ako člen vonkajšej mestskej rady, ale aj ako *Waldbürger*, teda mešťan – ťažiar.⁴⁴ V roku 1763 odkúpil za 1209 zlatých vlastnícky podiel Juliany Fuchsovej v Spojenom banskom závode mesta Kremnice a ťažiarstva Rosa.⁴⁵ Podobným spôsobom sa v baníctve realizoval aj jeho syn **Ján Godfried Freiseisen** (1758 – 1824). Mal právnické vzdelanie a spočiatku sa uplatnil v Kremnici ako mestský právnik. Od roku 1794 sa začal zameriavať na riešenie hospodárskych problémov mesta. V uvedenom roku bol vymenovaný hlavným komorským grófom barónom Karlom Mitrovským za mestského banského referenta.⁴⁶ O tri roky neskôr bol ako člen kremnickej mestskej rady delegovaný za prísediaceho Spojeného lesného (a banského) úradu v Kremnici.⁴⁷ V mestskej administratíve sa prepracoval na post mešťanostu, teda najvyššieho hospodárskeho úradníka. Vieme o tom vďaka žiadosti dolnouhorských ťažiarov z roku 1802. Podnikatelia požiadali jeho osobne, ako aj kráľovského radcu Antona von Krecsmáryho, aby u panovníka dohodli vyššie platby za zlato a striebro, zníženie taviacich výdavkov (*Schmelzkoest*), ako aj zvyčajných platieb za taviace pece (*feuerabgang*).⁴⁸ Úrad mešťanostu a prísediaceho lesného úradu zastával Ján Godfried aj v roku 1806. Úrad vydal v tom roku pre neho svedectvo o tom, že počas vykonávania funkcie mešťanostu medzi rokmi 1801 až 1806 ochotne vychádzal zo strany mesta v ústrety žiadostiam tejto úradnej inštitúcie o pomoc pri zabezpečovaní stavebného a palivového dreva i uhlia pre bane. S dodávkami boli totiž problémy kvôli vyhánaniu drevorubačov a z bližšie nešpecifikovanej viny ťažiarov.⁴⁹ Na konci roku 1806 mu bola za podporu banskému eráru priznaná viedenskou Dvorskou komorou odmena 75 zlatých.⁵⁰ Svoje skúsenosti z baníctva zúročil Ján Godfried na záver života vo funkcii predstaveného Banského závodu Jurajovej, Žigmundovej a Ignácovej štólne v Kremnici. Tie boli spojené od roku 1817 a podľa vyhlásenia trenčinských (*Trenchiner*) ťažiarov určenom banským podnikateľom v Kremnici z roku 1822 mu bola za vedenie

narodených, sobášených a zomrelých pri farnosti kostola Panny Márie 1720 – 1752 (mikrofilm č. 187, vol. n. 724), s. 210; Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, na konci zošitu priviazaný rodostrom rodiny.

⁴⁰ Štátny archív Banská Bystrica, fond matrík, Matrika narodených, sobášených a zomrelých pri kostole sv. Kataríny 1674 – 1721 (mikrofilm č. 187), s. 200, Matrika narodených pri farnosti kostola Panny Márie 1720 – 1806 (mikrofilm č. 188, vol. n. 725), s. 41; Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, na konci zošitu priviazaný rodostrom rodiny.

⁴¹ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. V. Nro. 29 – Svedectvo mesta Kremnice o úradoch, ktoré v mestskej samospráve zastávali Freiseisenovci od 16. storočia.

⁴² Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, na konci zošitu priviazaný rodostrom rodiny.

⁴³ Tamže.

⁴⁴ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. IV. Nro. 30.

⁴⁵ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. IV. Nro. 25.

⁴⁶ 46) Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. V. Nro. 8.

⁴⁷ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. V. Nro. 10.

⁴⁸ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. V. Nro. 16.

⁴⁹ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. V. Nro. 17.

⁵⁰ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. V. Nro. 18.

uvedeného závodu určená ročná finančná renumerácia 150 zlatých.⁵¹ Vo vedení podniku bol až do svojej smrti v roku 1824. Dva roky po nej vydali predstavitelia závodu svedectvo o tom, že mešťanosta Ján Godfried Freiseisen bol podielnikom podniku a zároveň jeho vedúcim, a to samostatne medzi rokmi 1800 až 1804 (ešte pred jeho spojením s ďalšími štôľňami), 1813 až 1819 a potom až do svojej smrti kvôli množstvu úradných povinností spolu s banským správcom Ferdinandom v. Damianym. Podľa dokumentu zastával úrad *užitočne a so znalosťou vecí*.⁵² Epitaf Jána Godfrieda bol umiestnený do evanjelického kostola v Kremnici. Sú na ňom vymenované všetky hlavné hodnosti, ktoré počas života zastával. V meste bol členom mestskej rady, v rámci evanjelickej cirkvi cirkevným inšpektorom, pri baniach prísediacim spojeného lesného úradu a v stolíčnej správe prísediacim súdov viacerých stolíc, zvlášť sa uvádza, že bol ťažiarom.⁵³

Zo synov Jána Gofrieda sa plne baníckemu povolaniu venoval **Karol Wilhelm Freiseisen** (* 1792 - 1846). Najprv pôsobil ako adjunkt vedúceho zmien (*Schichtenmeister*) pri soľných baniach v poľskej (haličskej) Bochni. Svedčí o tom cesia jeho otca Jána Godfrieda z roku 1820, ktorou Karolovej Wilhelmovej manželke Karoline Friderike von Klettenhof postúpil 4000 zlatých ako svadobný dar.⁵⁴ Neskôr bol Karol správcom soľných baní v poľskej Vieličke a prísediacim banského súdu v Szigete v Marmarošskej stolici.⁵⁵ Jánov Godfriedov syn **Ján Kristián Freiseisen** († 1854) popri uhorskom práve a politicko-kamerálnych vedách študoval aj banské právo, a to na Kráľovskej akadémii v Bratislave, ktorú ukončil s vynikajúcim prospechom v roku 1814. Počas pracovnej kariéry sa iste venoval aj baníctvu, a to ako mešťanosta, ktorý mal na starosti hospodárske záležitosti mesta.⁵⁶

⁵¹ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. V. Nro. 27.

⁵² Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. V. Nro. 28.

⁵³ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. V. Nro. 30.

⁵⁴ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. V. Nro. 26.

⁵⁵ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, na konci zošitu priviazaný rodostrom rodiny a zápis Adama Freiseisena na konci knihy z roku 1879 s dátumom úmrtia Karola Wilhelma Freiseisena.

⁵⁶ Múzeum Sopron, Freiseisen-hagyaték, Memorabilia, Fasc. VI. Nro. 1, 2, 3, 4 a 5 zápis Adama Freiseisena na konci knihy z roku 1879.